

นิพนธ์ต้นฉบับ

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

วันเพ็ญ แว่ววิรุคุดต์*, จิตติวัลค์ ธรรมไพโรจน์*, กวรวรรณ สุวรรณสาร*

วารสารพดุมหาวิทยาลัยและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2555; ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) หน้า 11-25

บทคัดย่อ

สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เด็กเรียนตระหนักเข้าใจ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในอนาคต การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว และ 2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 460 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ แบบสอบถามการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว และแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุในครอบครัว เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบค่าที (Independent - sample T-Test) สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัวโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรที่สามารถทำนายความผันแปรของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว โดยสามารถทำนายความผันแปรของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวได้ร้อยละ 50

สรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งจะเป็นต้นแบบให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้ปฏิบัติตาม

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา, สัมพันธภาพ, การเลียนแบบ

บทนำ

สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ผู้สูงอายุไทยประมาณร้อยละ 96 อยู่กับครอบครัว (ศิริวรรณศิริบุญ, 2536) ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะเจ็บป่วยส่วนใหญ่วัยครอบครัวจะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ และคนหนุ่ม

*คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

สาวเองก็มีทัศนคติว่าบิดามารดาหวังพึ่งพาตนเองยามสูงอายุ ขณะเดียวกันตนก็หวังพึ่งพาบุตรเมื่อเข้าสู่ในวัยสูงอายุ (นภาพร ชัยวรรณ, 2535) จากการสำรวจความสามารถและความต้องการที่จะดำรงชีวิตแบบพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน (ปัญหาสัมพันธภาพเพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2553) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีความต้องการและคิดว่าหลานจะสามารถเข้ามาช่วยเหลือได้มากที่สุด คือ การดูแลตอนที่เจ็บป่วย ร้อยละ 72.9 รองมา ร้อยละ 68.9 อยากให้หลานอยู่เป็นเพื่อนพูดคุย และ ร้อยละ 68.7 ต้องการให้หลานช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานบ้าน แต่จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พบว่าแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลจากครอบครัวมีจำนวนลดลง กล่าวคือมีผู้สูงอายุไทยประมาณร้อยละ 90 เท่านั้นที่อยู่กับครอบครัว และยังพบว่าผู้สูงอายุได้รับเงินค่าเลี้ยงดูจากบุตรน้อยลงจากเดิม ร้อยละ 87 ในปี 2536 เป็นร้อยละ 60 ในปี 2550 (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2536; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550)

สำหรับลูกหลานวัยรุ่น ในช่วงอายุประมาณ 12-17 ปี เป็นช่วงที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา ธรรมชาติของวัยนี้จะเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง เปลี่ยนแปลงง่าย เชื่อมมั่นในตนเองสูง มักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ และจะต่อต้านกรณีที่ยุ่รุ่นเห็นว่าไม่ยุติธรรม วัยรุ่นชายและหญิงจะเริ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ต้องการสังคมกับเพื่อนร่วมวัย (peer group) มากกว่า การสังคมกับบุคคลในครอบครัว และมีความจงรักภักดีต่อกลุ่มเพื่อน ในขณะที่ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเลื่อมถอยในทุกๆ ด้านรวมทั้งต้องออกจากงานเนื่องจากเกษียณอายุราชการและสถานภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป มีผลให้ผู้สูงอายุและบุคคลต่างวัยมักมีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านความคิด ความเชื่อและการดำเนินชีวิต แบบแผนชีวิตของผู้สูงอายุและวัยรุ่นจึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง มุมมองที่แตกต่างหรือมีช่องว่างระหว่างวัยที่เกิดขึ้น อาจจะนำไปสู่ปัญหา

เกี่ยวกับสัมพันธภาพและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ของวัยรุ่นและผู้สูงอายุได้ โดยที่ผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ จะเป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจดี (มณฑิณี บุรณสมภพ, 2528 อ้างใน ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545) และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ในสังคมไทยมีประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณเรื่องการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส เด็กต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ บุตรหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ และบุตรหลานคนไทยมีหน้าที่ทางสังคมและจิตวิญญาณที่จะต้องกตัญญูรู้คุณบิดามารดาและผู้สูงอายุ ดังนั้นบุคคลที่จะช่วยเหลือผู้สูงอายุในอนาคตคือลูกหลานของผู้สูงอายุนั้นเอง ดังนั้นสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับผู้สูงอายุในครอบครัว เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้นักเรียนตระหนัก เข้าใจ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในอนาคต

จากการศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของ อุมภรณ์ ภัทราวณิชย์ และภาวไฉย พุ่มไทรทอง (2552) พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวไทยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 30.0 ขณะที่ จิราพร ชมพิกุล, และคณะ (2552) พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวโดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.3 และงานวิจัยของ พิทยา จารุพูนผล และคณะ (2552) พบว่าการแสดงออกถึงความรักใคร่ เอาใจใส่ดูแลระหว่างกันในครอบครัวอยู่ในระดับดี เพียงร้อยละ 54.0 เท่านั้น การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวทั้งสามงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจถึงสถานการณ์ของสัมพันธภาพโดยรวมของสมาชิกในครอบครัวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบการศึกษาสัมพันธภาพระหว่างคู่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะคู่ของเยาวชนในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุ และจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวไทย ได้แก่ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) การศึกษา รายได้ การมีรายรับ

มากกว่ารายจ่าย เงินออมของครอบครัว อาชีพหลักที่สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว รูปแบบครอบครัว สถานภาพการครองครองที่อยู่อาศัย (จิราพร ชมพิกุล, และคณะ, 2552) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ และการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา กับผู้สูงอายุในครอบครัวกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างรากฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ (Objective)

- 1) ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว
- 2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว

วิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาภาคกลาง จำนวน 460 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 9 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณ จากสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ 400 คน ผู้วิจัยได้ปรับเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีก 60 คน จึงรวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 460 คน

การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มเลือกจังหวัดในเขตภาคกลาง ได้สองจังหวัด คือ จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดนครปฐม

ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกอำเภอในจังหวัด ด้วยการจับสลากเลือก 2 อำเภอ จังหวัดเพชรบุรี ได้อำเภอเมือง และอำเภอบ้านแหลม จังหวัดนครปฐม ได้อำเภอเมือง และอำเภอกำแพงแสน

ขั้นที่ 3 สุ่มโรงเรียนอำเภอละ 1 แห่ง รวมเป็น 4 โรงเรียน

ขั้นที่ 4 สุ่มเลือกระดับชั้นเรียนโดยการสุ่มอย่างเป็นระบบ ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4

ขั้นที่ 5 สุ่มตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจากจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่มีในระดับชั้นและห้องเรียนที่สุ่มได้ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,560 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้สูงอายุ และบิดา มารดา อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จำนวนทั้งสิ้น 481 คน ในจำนวน 481 คน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีปู่ ย่า ตา ยาย และป้า อายุน้อยกว่า 60 ปี จำนวน 21 คน ผู้วิจัยจึงคัดออก สุดท้ายเหลือกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 460 คน

ขั้นที่ 6 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกนักเรียนที่ได้ตอบแบบสอบถามไปแล้ว และได้คะแนนสัมพันธภาพสูงสุด 8 ลำดับแรก และต่ำสุด 1 ลำดับ คัดเลือกจากความสามารถในการเข้าถึงบิดา มารดาหรือผู้ปกครองและผู้สูงอายุ โดยการประสานงานของโรงเรียน ได้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็น บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จำนวน 9 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่สร้างโดยการประยุกต์แบบสอบถามของ จิราพร ชมพิกุล, และคณะ (2552) และแบบประเมินของ สกาวเนตร ไทรแจ่มจันทร์ (2544) ประกอบกับการทบทวนเอกสาร จนได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมประเด็นในการวิจัย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป จำนวน 15 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว มีคำถามจำนวน 30 ข้อ เป็นการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพ ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว คำถาม จำนวน 30 ข้อ เป็นการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คะแนนรวมของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 30-90 คะแนน ตัดสินระดับของสัมพันธภาพนี้โดยใช้คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มเป็นเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัวในระดับดี หมายถึง มีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัว มากกว่าค่าเฉลี่ย + ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัวในระดับปานกลาง หมายถึง มีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัว เท่ากับค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัวในระดับไม่ดี หมายถึง มีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุในครอบครัว น้อยกว่าค่าเฉลี่ย - ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การทดสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน การประชุมวิพากษ์แบบสอบถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และนำมาแก้ไขปรับปรุง การทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำข้อคำถามที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลการทดสอบได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.92 ทั้งส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยประสานขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียน ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตามรายชื่อที่ส่งได้ จากนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยพบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชี้แจงวัตถุประสงค์ การพิทักษ์สิทธิ์ และขอความร่วมมือให้ตอบแบบสอบถาม แล้วแจกแบบสอบถามให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอบแบบสอบถาม และติดตามเก็บแบบสอบถาม ผู้ช่วยวิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และเก็บคืน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (version 13.0, 2005, SPSS Inc, IL) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.05 ดังนี้

1. ข้อมูลความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว และความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุ วิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบค่าที (Independent Sample T-Test)

2. ข้อมูลความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว วิเคราะห์ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

3. วิเคราะห์อำนาจทำนายของตัวแปรด้านเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ และการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว ด้วยสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยการแปลงสภาพข้อมูลก่อนทำการวิเคราะห์ ตัวแปรที่มีการวัดแบบนามบัญญัติได้มีการแปลงให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ก่อน แล้วจึงนำเข้าสู่สมการวิเคราะห์ถดถอย (เพชรน้อย สิงห์ช่วงชัย, 2549)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและเพศชายเกือบเท่ากัน คือ ร้อยละ 50.2 และ 49.8 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 13.7 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.2 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 6.5 คน มีพี่น้องรวมตัวเองเฉลี่ย 2.4 คน มีปู่ ย่า ตา ยาย และป้าในวัยสูงอายุอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 4 คน เฉลี่ย 1.5 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ เฉลี่ย 12 ปี

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.2 มีอายุเฉลี่ย 71.5 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.34 ปี มีความสัมพันธ์กับนักเรียนโดยเป็นยาย ร้อยละ 29.1 รองลงมาเป็นย่า ร้อยละ 25.7 เป็นปู่ ร้อยละ 24.6 เป็นตา ร้อยละ 20.4 และเป็นป้า ร้อยละ 0.2 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 98.3 และส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอ ร้อยละ 90.6

สัมพันธภาพระหว่างระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.2 (กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 39.8 มีสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุในครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 30.4 มีสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุในระดับดี) เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตนเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวรายด้าน พบว่า การให้กำลังใจและการช่วยเหลือผู้สูงอายุ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง โดยกิจกรรมสัมพันธภาพ

ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้สูงอายุในครอบครัวที่ปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่

1. การช่วยเหลือปู่ ย่า ตา ยาย ในด้านการเงิน (ร้อยละ 42.6)
2. การมีกิจกรรมร่วมกันโดยการทำสวน ดูแลต้นไม้ร่วมกันในวันหยุด (ร้อยละ 30.7)
3. การกอด/หอม/สัมผัส ปู่ ย่า ตา ยาย อย่างอ่อนโยนเป็นประจำ (ร้อยละ 29.5)
4. การพาปู่ ย่า ตา ยาย ไปพบปะสังสรรค์กับปู่ ย่า ตา ยาย กับเพื่อนญาติ เพื่อนบ้าน หรือทำธุระนอกบ้านในโอกาสต่างๆ (ร้อยละ 27.6)
5. การทำอาหารร่วมกันในวันหยุด (ร้อยละ 27.2)

กิจกรรมสัมพันธภาพระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้สูงอายุในครอบครัวที่ปฏิบัติน้อยที่สุด 5 อันดับสุดท้าย ได้แก่

1. การอ่านเอกสารต่างๆ ที่ ปู่ ย่า ตา ยาย ต้องการให้อ่าน และการไม่เคยบ่นว่าหรือแสดงอาการหงุดหงิดกับปู่ ย่า ตา ยาย (ร้อยละ 12.0)
2. การอยู่เป็นเพื่อนเมื่อ ปู่ ย่า ตา ยาย ต้องการความช่วยเหลือ (ร้อยละ 12.2)
3. การให้เกียรติ ปู่ ย่า ตา ยาย โดยตั้งใจรับฟังไม่ได้เถียงกับปู่ ย่า ตา ยายเป็นประจำ (ร้อยละ 12.6)
4. การจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และสถานที่ให้ปลอดภัยเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ (ร้อยละ 13.0)
5. การดูแลอำนวยความสะดวกในการทำกิจวัตรประจำวันของปู่ ย่า ตา ยาย อยู่เสมอ และการแสดงความเคารพนับถือปู่ ย่า ตา ยาย เช่น การกราบไหว้ พุดจาไพเราะ นอบน้อมอยู่เสมอ (ร้อยละ 13.5 เท่ากัน)

ตารางที่ 1 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว (n=460 คน) และการแปลผลของคะแนน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว	ค่าคะแนนที่ได้ ต่ำสุด- สูงสุด	ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	การแปลผล
สัมพันธภาพรายด้าน			
- การมีกิจกรรมร่วมกัน	5 - 15	9.6 (2.4)	ปานกลาง
- การสื่อสาร	4 - 12	7.0 (2.2)	ปานกลาง
- ความรักใคร่ผูกพัน	6 - 18	11.4 (2.8)	ปานกลาง
- การให้กำลังใจและการช่วยเหลือ	11 - 33	21.3 (4.7)	สูง
- การเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน	4 - 12	7.1 (2.0)	ปานกลาง
สัมพันธภาพโดยรวม	31-90	58.35 (12.2)	ปานกลาง

ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุ
ในครอบครัว พบว่า เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของ
ครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน
ของผู้สูงอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่าง
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 2) แต่เป็นที่น่า
สังเกตว่า คะแนนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและ
ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ จะสูงกว่าในกรณีผู้สูงอายุที่
ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

ปัจจัยด้านการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา
มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว
วิเคราะห์ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน
(Pearson Product Moment Correlation) พบว่า การ
รับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อ
ผู้สูงอายุในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและ
ผู้สูงอายุในครอบครัว ที่ระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.71$,
 $p\text{-value} < 0.001$)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว จำแนกตามเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ

ตัวแปร	จำนวน	ค่าเฉลี่ย คะแนนสัมพันธภาพ	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	p-value
เพศ (n=460 คน)				
ชาย	229	58.20	11.86	0.771
หญิง	231	58.50	12.45	
สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว (n= 456 คน)				
เพียงพอ	413	57.99	12.12	0.112
ไม่เพียงพอ	43	61.21	12.10	
ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ (n=459 คน)				
ช่วยเหลือตนเองได้	451	58.34	12.17	0.888
ช่วยเหลือตนเองไม่ได้	8	57.38	11.78	

ผลการศึกษาค่าสัมพันธภาพทำนายที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่า เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ และการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว สามารถร่วมกันทำนายสัมพันธภาพระหว่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว ได้ร้อยละ 50 โดยการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว มีอำนาจการทำนายสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีระดับ p-value < 0.001 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรทำนายที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพของผู้สูงอายุ (n = 460 คน)

ตัวแปร	β	p-value
1. การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว	0.76	< 0.001
2. เพศ	0.89	0.95
3. สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว	1.18	0.29
4. ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ	-0.01	0.06

R square= 0.50, Adjusted R square= 0.49, Constant (a) = 17.03, b = 0.71, F = 111.95**

**p-value < 0.001

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันระดับสัมพันธภาพ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลถูกคัดเลือกแบบเจาะจงจากนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในการวิจัยไปแล้ว มีจำนวน 9 ราย เป็นนักเรียนที่ได้คะแนนสัมพันธภาพสูงสุด จำนวน 8 ราย และคะแนนสัมพันธภาพต่ำสุด 1 ราย และผู้ปกครอง จำนวน 9 ราย และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ จำนวน 3 ราย ประเด็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มนักเรียน เป็นคำถามเน้นการทำกิจกรรมร่วมกัน ความผูกพันรักใคร่ การสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้กำลังใจ และการแสดงความรู้สึกต่อกัน 2) กลุ่มบิดามารดา หรือผู้ปกครอง คำถามเกี่ยวกับความเข้าใจและการมีสัมพันธภาพต่อผู้สูงอายุของนักเรียน 3) กลุ่มผู้สูงอายุ ลักษณะคำถามเน้นความรู้สึกต่อการปฏิบัติตนของนักเรียนต่อผู้สูงอายุ ลักษณะของคำถามสอดคล้องกับแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนและผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพต่อกันไปในทางบวก จำนวน 8 ราย สอดคล้องกับคะแนนที่ได้มาจากแบบสอบถาม โดยที่กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติกับผู้สูงอายุในครอบครัว เรื่องการช่วยเหลือปู่ ย่า ตา ยาย ในด้านการเงิน (ร้อยละ 42.6) นั้น ทั้งผู้สูงอายุและนักเรียนให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า เป็นลักษณะการช่วยเหลือในการตรวจสอบมูลค่าของธนบัตรและเหรียญในการใช้จ่ายและรับเงินทอน และนักเรียนเป็นสื่อกลางในการที่บิดา มารดาให้การจุนเจือด้านการเงินกับผู้สูงอายุ นักเรียนไม่ได้จุนเจือผู้สูงอายุด้านการเงินโดยตรง

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุในครอบครัว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.6

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.2 เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยที่ใช้แบบสอบถามที่มีข้อความชุดเดียวกัน พบว่า คะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าคู่นักศึกษาระดับอุดมศึกษากับผู้สูงอายุ กล่าวคือ คะแนนสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาระดับอุดมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัวมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 69.8 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.2 (สุนุดตรา ตะบูนพงศ์, และคณะ, 2553)

ผลการศึกษาครั้งนี้อธิบายได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีพัฒนาการด้านสังคมโดยต้องการสังคมกับกลุ่มเพื่อน และเพื่อนต่างเพศมากกว่าสมาชิกในครอบครัว ขณะที่นักศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นวัยรุ่นตอนปลาย จะมีพัฒนาการทางความคิด ประนีประนอม รับผิดชอบต่อและข้อจำกัดของตนเอง มากกว่า (วิโรจน์ อารีกุล, 2550) ประกอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจะมีความรับผิดชอบหลักในการศึกษาของตนเอง การให้เวลาในการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุจึงเป็นไปตามความจำเป็นที่ควรให้การช่วยเหลือ เมื่อพิจารณากิจกรรมสัมพันธภาพรายข้อ พบว่า การให้กำลังใจและการช่วยเหลือผู้สูงอายุ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง โดยนักเรียนให้การช่วยเหลือปู่ ย่า ตา ยาย ในด้านการเงินมากที่สุด (ร้อยละ 42.6) ด้วยการช่วยเหลือในการตรวจสอบมูลค่าของธนบัตรและเหรียญในการใช้จ่ายและรับเงินทอน ซึ่งสอดคล้องกับภาวะทางกายของผู้สูงอายุที่มองไม่ค่อยเห็น จำแนกมูลค่าของเงินลำบาก ในลำดับรองลงมา พบว่า การมีกิจกรรมร่วมกันโดยการทำสวน ดูแลต้นไม้ร่วมกันในวันหยุด การแสดงความผูกพันรักใคร่โดยการกอด/หอม/สัมผัส ปู่ ย่า ตา ยาย อย่างอ่อนโยนเป็นประจำ และการมีกิจกรรมร่วมกันโดยการทำอาหารร่วมกันในวันหยุด การปฏิบัติเหล่านี้ เป็นไปตามวัฒนธรรมในสังคมไทยและเป็นกิจกรรมที่กระทำกันในวันหยุด หรือโอกาสพิเศษต่างๆ อีกทั้งในสังคมชนบทครอบครัวจะมีพื้นที่สำหรับการทำสวน

และปลูกต้นไม้ และในชนบทเด็กยังกอด/หอม/สัมผัสปู่ ย่า ตา และสัมผัสหน้าพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุ ค่อยๆ เกิดและซึมซับมาจากการเห็นพฤติกรรมของบิดา มารดาและผู้ปกครอง และนักเรียนมีการปฏิบัติกิจกรรม ที่เป็นการให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยการพา ปู่ ย่า ตา ยาย ไปพบปะสังสรรค์กับ ปู่ ย่า ตา ยาย กับ เพื่อน ญาติ เพื่อนบ้าน หรือทำธุระนอกบ้านในโอกาส ต่างๆ (ร้อยละ 27.6) เป็นที่น่าสังเกตว่า สัดส่วน นักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ยังมีไม่มากนักควร ได้รับการสนับสนุนให้ปฏิบัติมากขึ้น

สำหรับกิจกรรมสัมผัสหน้าพระหว่างกลุ่ม ตัวอย่างกับผู้สูงอายุในครอบครัวที่ปฏิบัติน้อยที่สุด 5 อันดับสุดท้าย อาจเนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้เวลา มาก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่วัยรุ่น มักให้ความสำคัญกับโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ มากกว่าการอ่านเอกสารต่างๆ บวกกับความพัฒนาการ ทางด้านจิตใจของวัยรุ่นมัธยมศึกษาเป็นวัยที่ต้องการ ความเป็นอิสระ ต้องการพึ่งตนเองและเรียนรู้ความ ผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าที่จะเรียนรู้จากคำสั่งสอน มีแนวความคิดต่อต้านผู้ใหญ่ ชอบโต้เถียง ใช้ศัพท์ แปลกๆ แต่งตัวแปลกๆ มีปรัชญาชีวิต และมีแนวทาง ชีวิตของตนเอง (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์, 2550)

เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับสัมผัสหน้าพระหว่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของสุนุดตรา ตะบูนพงศ์, และ คณะ (2553) ที่พบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งเพศ หญิงและเพศชายมีสัมผัสหน้าพระหว่างกับผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษานี้แตกต่างกับการศึกษาของพวงผกา ชื่นแสงเนตร (2538) ที่พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมี สัมผัสหน้าพระหว่างในครอบครัว อยู่ในระดับดี ร้อยละ 87.5 ซึ่งมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิงที่พบ ร้อยละ 84.0 ในขณะที่งานวิจัยของ นุชลดดา วจนประภาพรรณ (2541) พบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงมีสัมผัสหน้าพระหว่าง

ครอบครัวของวัยรุ่นตอนต้นในระดับดี ร้อยละ 13.9 ซึ่ง สูงกว่าเพศชายที่พบเพียง ร้อยละ 10.1 และการศึกษา อุมารณ ภัทรวานิชย์ และภวไนย พุ่มไทรทอง (2552) พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับสัมผัสหน้าพระหว่างในครอบครัว เฉพาะกลุ่มวัยรุ่น โดยวัยรุ่นชายมีแนวโน้มที่มี สัมผัสหน้าพระหว่างน้อยกว่าวัยรุ่นหญิง

จากผลการวิจัยนี้อธิบายว่า กลุ่มตัวอย่างใน การศึกษานี้เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวนที่ เกือบเท่ากัน (เพศชาย ร้อยละ 49.8 และเพศหญิง ร้อย ละ 50.2) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีอายุเฉลี่ย 13.7 ปี ซึ่งเป็นที่มีพัฒนาการการเป็นวัยรุ่นคล้ายกัน คือ วัยรุ่นชายและหญิงจะเริ่มมีความสัมพันธ์กันอย่าง ใกล้ชิด ต้องการสังคมกับเพื่อนร่วมวัย (peer group) มากกว่าการสังคมกับบุคคลในครอบครัว และมีความ จงรักภักดีต่อกลุ่มเพื่อน การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุใน ครอบครัวจึงเหมือนๆ กัน

สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับสัมผัสหน้าพระหว่างนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว สอดคล้องกับ การศึกษาของ สุนุดตรา ตะบูนพงศ์, และคณะ (2553) ที่พบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกันมีสัมผัสหน้าพระหว่างกับผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน แตกต่างจากผลการวิจัยของ อุมารณ ภัทรวานิชย์ และภวไนย พุ่มไทรทอง (2552) ที่พบว่า สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ดี สัมผัสหน้าพระหว่างในครอบครัวจะยิ่งดี และแตกต่างกับ การศึกษาของ จิราพร ชมพิบูล, และคณะ (2552) ที่ พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายมี สัมผัสหน้าพระหว่างสมดุมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้ น้อยกว่ารายจ่าย และครอบครัวที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และที่ดิน มีสัมผัสหน้าพระหว่างที่สมดุมากกว่าครอบครัวที่อยู่ บ้านเช่า

ผลการวิจัยครั้งนี้อธิบายว่า กลุ่มตัวในการศึกษาวิจัยนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งหน้าที่หลักของบุคคลวัยนี้คือ การศึกษาเล่าเรียน อาจมีการรับรู้ถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวน้อย

ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุนุดตรา ตะบุญพงศ์, และคณะ (2553) ก็พบว่า ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างคู่ศึกษาระดับอุดมศึกษาและผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ซึ่งอาจเป็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผู้สูงอายุคนที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อาศัยอยู่ในครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ จัดได้ว่าเป็นการช่วยเหลือตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระในการช่วยเหลือของลูกหลานและทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีคุณค่า

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวมีเพียงปัจจัยเดียว คือ การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวในระดับดี จะมีสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกัน ($r = 0.71$) และเมื่อนำปัจจัยด้านเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ และการรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัวมาอยู่ร่วมกันในสมการถดถอยพหุคูณ พบว่า การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัวมีอำนาจการทำนายสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวได้ ร้อยละ 50

ผลการศึกษาที่เป็นเช่นนี้ อธิบายได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาอาจมีการเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่เห็นในทุกๆ วัน ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่มาจากการสังเกตพฤติกรรมของบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว ด้วยการเปลี่ยนรูปแบบซึ่งอาจเหมือนหรือคล้ายคลึงพฤติกรรมต้นแบบจากบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว นักวิทยาศาสตร์อธิบายการเลียนแบบนี้ว่า เป็นการทำงานของเซลล์กระจกเงา (mirror neurons) ที่เกี่ยวกับการเลียนแบบโดยเกิดขึ้นแบบอัตโนมัติ จากการที่เซลล์กระจกเงาถูกกระตุ้นด้วยการได้สังเกตเห็นการกระทำของคนอื่น ซึ่งผู้เลียนแบบมีความสนใจและตั้งใจ จากนั้นบุคคลจะเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น (Rizzolatti et al., 1996 and Grafton et al., 1996 อ้างใน Gallese & Goldman, 1998) โดยที่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมนี้ เป็นผลมาจากการทำงานในระดับเซลล์ประสาท ซึ่งเกิดขึ้นที่บริเวณ premotor และ posterior parietal (Gallese, 2006) เจียโคโบนี (Iacoboni, 2009) ได้อธิบายกลไกการทำงานของเซลล์กระจกเงาว่า เซลล์จะมีการจำลองรูปแบบของการรับรู้การกระทำของผู้อื่น เป็นการกระทำจริงและมีเป้าหมายที่บุคคลต้องการจะบรรลุ มนุษย์เรียนรู้ผลของการกระทำและคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง เมื่อบุคคลเห็นการกระทำของผู้อื่น บุคคลจะสร้างแบบจำลองการกระทำที่ให้ผลตามเป้าหมายขึ้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัวจะดีหรือไม่ดีนั้นเกิดจากการที่เด็กได้สังเกตเห็นพฤติกรรมหรือการกระทำของบิดามารดาหรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัว และเกิดการนำไปเป็นต้นแบบพฤติกรรมของเด็กนักเรียนต่อไป ข้อเสนอแนะความคิดเห็นนี้คือ ลักษณะการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดาหรือผู้ใหญ่กับผู้สูงอายุในครอบครัว

กับลักษณะการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษากับผู้สูงอายุในครอบครัว มีความคล้ายคลึงกัน เช่น การทำสวน ดูแลต้นไม้ร่วมกันในวันหยุด การกอด/หอม/สัมผัสปู ย่า ตา ยาย อย่างอ่อนโยนเป็นประจำ การพาไปพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านในโอกาสพิเศษร่วมกัน เช่น รับประทานอาหาร ฟังเพลง ดูหนัง เทียวพิพิธภัณฑ์ การพาปู ย่า ตา ยาย ไปพบปะสังสรรค์กับ ปู่ ย่า ตา ยาย กับเพื่อน ญาติ เพื่อนบ้าน หรือทำธุระนอกบ้านในโอกาสต่างๆ และการทำอาหารร่วมกันในวันหยุด เป็นต้น และแม้แต่กิจกรรมที่ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุน้อยที่สุดของบิดามารดาหรือผู้ใหญ่และนักเรียนมัศึกษาก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เดียวกัน เช่น การอ่านเอกสารต่างๆ ที่ปู่ ย่า ตา ยาย ต้องการให้อ่าน การไม่เคยบ่นว่าหรือแสดงอาการหงุดหงิดกับปู่ ย่า ตา ยาย การจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และสถานที่ให้ปลอดภัยเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ การจัดการกับภารกิจต่างๆ แทนปู่ ย่า ตา ยาย ในกรณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย ไม่สามารถจัดการได้ เป็นต้น

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ กับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลที่ได้ทั้งสองวิธีมีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ และเป็นที่น่าสนใจว่านักเรียนที่อยู่กับผู้สูงอายุมาตั้งแต่เล็กเนื่องจากไม่มีบิดา มารดา หรือบิดา มารดา ไม่อยู่ ไปทำงานไม่มีเวลาเลี้ยงดู และภาระในการดูแลเลี้ยงดูเด็กจึงตกอยู่ในการดูแลของผู้สูงอายุซึ่งมีฐานะเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย นักเรียนกลุ่มนี้จะมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ ให้ความรักใคร่ สนับสนุน และห่วงใยผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีบิดา มารดาช่วยอยู่ด้วยในครอบครัว ในขณะที่นักเรียนที่มีสัมพันธภาพในระดับต่ำ กิจกรรมที่ทำให้กับผู้สูงอายุนั้นส่วนใหญ่จะทำให้เมื่อผู้สูงอายุ หรือบิดา มารดาได้ร้องขอ โดยนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามว่าสัมพันธภาพตนเองกับผู้สูงอายุไม่ดีนั้น เมื่อไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

กลับพบว่า ผู้สูงอายุมีความรักใคร่ และเข้าใจ หลานเป็นอย่างดี

สรุป

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง นิยมเลี้ยงไปทางด้านสัมพันธภาพระดับดี การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุ ทั้งนี้การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว เมื่ออยู่ในสมการทำนายร่วมกับเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ สามารถร่วมกันทำนายสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุในครอบครัวได้ ร้อยละ 50

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในระบบการศึกษาจึงไม่สามารถอ้างอิงกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในนอกระบบการศึกษา

ตัวแปรที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่สมาชิกในครอบครัวที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัวอาจมีตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากการศึกษาครั้งนี้ เช่น แบบแผนการเลี้ยงดู สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว และลักษณะนิสัยของนักเรียนและผู้สูงอายุ เป็นต้น

การออกแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจภาคตัดขวาง จึงอาจยังสรุปไม่ได้แน่ชัดว่าสัมพันธภาพที่เกิดระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุ เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมของบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุทั้งในครอบครัวโดยรวมนอยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งจะเป็ต้นแบบให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้ปฏิบัติตาม คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงนโยบาย และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- 1) สร้างระบบเฝ้าระวัง (Surveillance system) หรือเฝ้าสังเกตสัมพันธภาพในครอบครัวผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง
- 2) สนับสนุนและพัฒนาแกนสมาชิกในครอบครัวให้มีการสื่อสารต่อกัน มีความรักใคร่ผูกพัน มีการให้กำลังใจและช่วยเหลือ และเข้าอกเข้าใจผู้สูงอายุในครอบครัว อันจะเป็นต้นแบบให้เยาวชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม
- 3) สนับสนุนและพัฒนาสภาพแวดล้อมและพื้นที่สาธารณะที่เอื้อและปลอดภัยในการให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวได้ออกมามีกิจกรรมร่วมกันอันจะเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีได้
- 4) จัดระบบการให้คำปรึกษา หรือการบำบัดกลุ่ม หรือชุมชนบำบัดเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวผู้สูงอายุ โดยการให้มีการสื่อสาร ให้กำลังใจช่วยเหลือ และสร้างความเข้าอกเข้าใจผู้สูงอายุ
- 5) สนับสนุนให้มีการให้คำปรึกษาก่อนการสร้างครอบครัวใหม่ เพื่อให้คู่สมรสซึ่งจะเป็นบิดา มารดาสามารถสร้างต้นแบบพฤติกรรมที่ดีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว
- 6) สนับสนุนให้หาต้นแบบกิจกรรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมและผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียน โดยประยุกต์แนวคิดที่ว่า การได้ประสบพบเห็นพฤติกรรมที่ดีเป็นประจำ นักเรียนจะเกิดการเลียนแบบที่ดี ทั้งการเลียนแบบโดยการตั้งใจและไม่ตั้งใจ

ข้อเสนอเชิงวิจัย

- 1) ศึกษาหาแนวทางการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและผู้สูงอายุทั้งในครอบครัว หรือนอกครอบครัว โดยประยุกต์ใช้ข้อค้นพบที่ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเลียนแบบทั้งแบบตั้งใจและซึมซับจากการได้ประสบพบเห็นเป็นประจำ เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสัมพันธภาพ และเผยแพร่แนวทางที่ได้จากการศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ต่อไป
- 2) ศึกษาหาแนวทางการสร้างต้นแบบการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบิดา/มารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวกับผู้สูงอายุ เพื่อให้เยาวชนได้ปฏิบัติตาม
- 3) ออกแบบการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยแบบติดตามไปข้างหน้า เพื่อยืนยันการเกิดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้สูงอายุที่เกิดจากการเลียนแบบบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว หรือไม่
- 4) สร้างเครื่องมือคัดกรองสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและชุมชน บุคคลที่ไม่ใช่เครือญาติ หรือบุคคลกลุ่มวัยอื่นๆ ที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่ม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย ขอขอบคุณโรงเรียนและกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุนุดตรา ตะบุญพูนพงศ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบความเรียบร้อย ถูกต้อง สมบูรณ์ และคุณภาพตามหลักวิชาการ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์พิทยา จารุพูนผล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยเอกหญิง ดร.ศิริพันธุ์ สาสัตย์ ที่กรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามการวิจัย ขอขอบพระคุณนายแพทย์อุดมเพชรสังหาร ที่กรุณาให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีเซลล์กระจกเงาเป็นอย่างดี และขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะ โควินทร์ทวีวัฒน์ ที่กรุณาตรวจสอบ แก้ไข Abstract ด้วยความกรุณา

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร ชมพิบูล, ปราวณี สุทธิสุคนธ์, เกียรติศักดิ์ ซื่อเลื่อม, และดุชนิ ดำมี. (2552). รายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นภาพร ชโยวรรณ. (2535). การอุปถัมภ์เกื้อหนุนบิดามารดาและทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่ม-สาวไทย. รายงานการวิจัย เอกสารสถาบันหมายเลข 195/35 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุชลดดา โรจนประภาพรรณ. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาวิชาอนามัยครอบครัว.
- ปัญญาสมาพันธ์เพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2553). รายงานผลการสำรวจครั้งที่ 3/2552. โครงการสำรวจความสามารถและความต้องการที่จะดำรงชีวิต แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2553, จาก http://www.wport.org/thai/data_detail.asp?id=14
- พิทยา จารุพูนผล และคณะ. (2552). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาแบบจำลองประเมินสถานการณ์ครอบครัวไทย. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพชรน้อย สิงห์ช่วงชัย. (2549). หลักการและการใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวแปรสำหรับการวิจัยทางการพยาบาล. สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.
- เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์. (2550). พัฒนาการมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- พวงผกา ชื่นแสงเนตร. (2538). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมการดูแลตนเองและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เขตพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, ภาควิชาการศึกษานอกระบบ.
- วิโรจน์ อารีกุล. (2550). พัฒนาการทางด้านจิตวิทยาของวัยรุ่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2553, จาก www.teenrama.com
- ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2536). ข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย. รายงานการวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเวื่อน แก้วกังวาน. (2545). จิตวิทยาการพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สกาวเนตร ไทรแจ่มจันทร์. (2544). ผลของการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สถานการณ์จำลองต่อสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือผู้ป่วยสูงอายุของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาการพยาบาลศึกษา.
- สุนุดตรา ตะบูนพงศ์, ธีรพันธ์ วรรณศิริ, และวาริณีย์ แสนยศ. (2553). รายงานวิจัยรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและผู้สูงอายุในครอบครัว ระยะที่ 1. นครปฐม: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. สำนักงานสถิติเศรษฐกิจสังคมและประชาคมติ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อุมาภรณ์ ภัทราวณิชย์ และภูวไนย พุ่มไทรทอง. (2552). สัมพันธภาพครอบครัว: อะไรคือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. ใน ชาย พิริสิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ), *ครอบครัวไทย ในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงผ่านทางสังคมและประชากร* (น. 184-193). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Gallese, V. (2006). Embodied simulation: from mirror neuron systems to interpersonal relations. *Empathy and Fairness*. Wiley, Chichester (Norvartis Foundation Symposium 278), 3-19.
- _____, & Goldman, A. (1998). Mirror neurons and the simulation theory of mind-reading. *Trends in Cognitive Science*, 2(12), 493-501.
- Iacoboni, M. (2009) Imitation, empathy, and mirror neurons. *Annual Review Psychology*, 60, 653-670.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

The relationship between students in secondary school and the elderly in their families and its associated factors.

Wanpen Waelveerakup*, Titiwone Thumapiroj*, Korrawan Suwannasarn*

Abstract

Good relationship between secondary students and the elderly in their families would be the important basic background for the younger population to understand the elderly and sequentially support them in the future. The purposes of this survey research were to explore the relationship between students in secondary school and the elderly in their families and investigate the associated factors related to this kind of relationship. A multistage simple random sampling of 460 students in the secondary schools within Nakhon Pathom province and Petchaburi province was used. The data were collected by self administered questionnaires consisting of personal characteristics such as gender, family economic status, the activities of daily living of the elderly, perceived relationship between parents and the elderly in their families and the relationship between students in secondary school and the elderly in their families. Data collection was conducted between May-October 2010. Data was analyzed by using descriptive statistics, percentage, mean, standard deviation, independent - sample T-Test, Pearson product moment correlation and multiple regression analysis.

The relationship between students in secondary school and the elderly in their families was at moderate level. After multiple regression analysis, the subjects' perceived relationship between the parents of the subjects and the elderly was the independent predictor which could explain 50% of the variance of the dependent variables.

The results indicates the significant inference of the relationship between parents and the elderly in their families for the students in secondary school to follow and support the elderly in their families.

Keywords : the elderly, secondary school, student

*Faculty of Nursing, Nakhon Pathom Rajabhat University